

# ਗੋਮੀ ਸਲੀਬ ਤੇ ਛੇ ਘੰਟੇ

## ਬਾਈਬਲ ਪਾਠ #40

VII. ਯਿਸੂ ਦੀ ਸੇਵਕਾਈ ਦਾ ਅਖ਼ਰੀ ਹਫ਼ਤਾ (ਚੱਲਦਾ)।

ਗ. ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ\*: ਯਿਸੂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਦਿਨ (ਚੱਲਦਾ)।

੧. ਯਿਸੂ ਦੀ ਮੌਤ: ਸਲੀਬੀ ਮੌਤ (ਚੱਲਦਾ)।

ੲ. ਸਲੀਬ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ (ਮੁੱਕ ਗਏ) (ਮੱਤੀ 27:35, 36, 39-44; ਮਰਕੁਸ 15:24, 29-32; ਲੂਕਾ 23:34-37, 39-43; ਯੂਹੰਨਾ 19:23-27)।

ੳ. ਸਲੀਬ ਤੇ ਆਖ਼ਰੀ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ (ਮੱਤੀ 27:45-56; ਮਰਕੁਸ 15:33-41; ਲੂਕਾ 23:44-49; ਯੂਹੰਨਾ 19:28-30)।

## ਜਾਣ ਪਛਾਣ

ਯਿਸੂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਠ ਦਾ ਇਹ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਮਸੀਹ ਦੀ ਜਿਸਮਾਨੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਸਲੀਬ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੇ ਕੁਝ ਨੋਟ ਠੀਕ ਰਹਿਣਗੇ।

ਜੌਨ ਫ਼੍ਰੈਂਕਲਿਨ ਕਾਰਟਰ ਨੇ ਸਲੀਬ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ‘‘ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਾਲਿਮਾਨਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਤਕਲੀਫ਼ਦੇਹ, ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਲਾਲਤ ਭਰਿਆ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਢੰਗ’’ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ।<sup>1</sup> ਸਲੀਬ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਫਾਰਸ, ਮਿਸਰ, ਬਾਬੁਲ, ਪੀਨੀਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਦੀਆਂ ਤਕ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਰੋਮੀਆਂ ਨੇ ‘‘ਤਸੀਹੇ ਦੇਣ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤੜਫ਼ਾ ਤੜਫ਼ਾ ਕੇ ਬਿੰਦ ਬਿੰਦ ਮੌਤ ਦੇਣ ਵਿਚ ਮਹਾਰਤ ਪਾ ਲਈ ਸੀ।’’<sup>2</sup>

ਤਸੀਹੇ/ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਇਸ ਢੰਗ ਦੀ ‘‘ਖੂਬੀ’’ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਲੀਬ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਕੋਈ ਅਹਿਮ ਅੰਗ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਦਮੀ ਤਿਲ ਤਿਲ ਕਰਕੇ ਜਾਨ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਸਲੀਬ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਮੁਜ਼ਰਮ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਜਿੰਦਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਤੇ ਕੀੜੇ ਅਤੇ ਪੰਛੀ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਪੂਰਾ ਸਮਾਂ ਸਲੀਬ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਬੰਦਾ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਾਲ ਕੁਰਲਾਉਂਦਾ, ਬੁਖਾਰ ਨਾਲ ਤਪਦਾ ਅਤੇ ਪਿਆਸ ਨਾਲ ਤੜਫ਼ਦਾ ਹੋਇਆ ਕੱਟਦਾ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਲਈ ਮੌਤ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੀ।

ਦ ਜਰਨਲ ਆਫ਼ ਦ ਅਮੈਰੀਕਨ ਮੈਡੀਕਲ ਐਸੋਸਿਏਸ਼ਨ, ਦੇ ਇਕ ਲੇਖ ਮੁਤਾਬਿਕ,<sup>3</sup> [ਸਲੀਬ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਆਦਮੀ ਦੀ] ਮੌਤ ਆਉਣ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ, ‘‘ਜਿੰਦਾ ਰਹਿਣ ਦੀ ਮਿਆਦ ਕੋੜਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ...’’ ਫਿਰ ਸਲੀਬ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਵੀਣੀ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਕਿੱਲਾਂ ਨਾਲ ਨਾੜਾਂ ਦੀ ਖ਼ਰਾਬੀ, ‘‘ਦੋਹਾਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਬੇਹੱਦ ਦਰਦ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਦਰਦ ਕੱਢਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।’’ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਉੱਪਰ ਲੱਗੀ ਲੱਕੜ ਨਾਲ ਪੈਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿੱਲ ਠੋਕਣ ਵੇਲੇ ਲੱਤਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ, ਪਰ ਲਗਾਤਾਰ ਖੂਨ ਵੀ ਰਿਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਜਿਹਾ ਸਲੀਬ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਖੂਨ ਨਿਚੋੜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਪਰ, ‘ਸਲੀਬ ਤੇ ਜਾਣ ਦਾ [ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ] ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਆਮ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਸਾਹ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ।’<sup>4</sup> ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪੀੜਤ ਆਦਮੀ ਲਈ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਤਕਰੀਬਨ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। [ਕਿੱਲ ਠੁਕੇ] ਪੈਰਾ ਨੂੰ<sup>5</sup> ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਣ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕੋਹਣੀਆਂ ਅਤੇ ਮੋਢਿਆਂ [ਨੂੰ ਖਿੱਚਣ] ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਾਹ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਬੇਹੱਦ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪੱਠੇ ਖਿੱਚੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ‘ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤਕਲੀਫ਼ ਅਤੇ ਥਕਾਵਟ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਕਰਦੀ ਸੀ।’ ਸਲੀਬ ਤੇ ਟੰਗਿਆ ਬੰਦਾ ਅਖ਼ੀਰ ਵਿਚ ਸਾਹ ਰੁਕਣ ਕਰਕੇ ‘ਆਕਸੀਜਨ ਦੀ ਕਮੀ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।’

ਰੋਮੀ ਸਲੀਬ ਤੇ ਯਿਸੂ ਦੇ ਛੇ ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਤਕਲੀਫ਼ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖੋ ਜੋ ਉਹ ਝੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੋਲਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਲਪਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਉਹਦੇ ਲਈ ਬੋਲਣਾ ਕਿੰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇਗਾ।

## ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ

(ਮੱਤੀ 27:35, 36, 39-44; ਮਰਕੁਸ 15:24, 29-32;  
ਲੂਕਾ 23:34-37, 39-43; ਯੂਹੰਨਾ 19:23-27)

ਸਲੀਬ ਤੇ ਮਸੀਹ ਦੇ ਛੇ ਘੰਟੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇ (ਮਰਕੁਸ 15:25, 33) ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਹਨੂਰੇ ਦੇ (ਮਰਕੁਸ 15:33) ਹਨ।<sup>6</sup> ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ ਸਵੇਰੇ 9:00 ਭੁ ਵਜੇ ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰ ਤਕ ਦਾ ਸੀ।

### ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦਾ ਜੂਆ ਖੇਡਣਾ

ਸਾਡਾ ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਐਨ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਕਿੱਲਾਂ ਨਾਲ ਠੋਕਣ ਤੇ ਖ਼ਤਮ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਯਿਸੂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਦੇਣ ਲਈ ਡਿਊਟੀ ਚਾਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਲੱਗੀ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਯੂਹੰਨਾ 19:23)। ਇਸ ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਤੈਨਾਤ ਲੋਕ ਸਲੀਬ ਤੇ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਲਾਹ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਯਿਸੂ ਦੇ ਉੱਪਰਲੇ ਕੱਪੜੇ ਚਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਲਏ, ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਘੱਟ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੱਧ (ਯੂਹੰਨਾ 19:23ਓ)। ਉੱਪਰਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਚੋਗਾ, ਸਿਰ ਦਾ ਸਾਫਾ, ਕਮਰਬੰਦ,<sup>7</sup> ਅਤੇ ਜੁੱਤੀਆਂ ਸਨ।

ਪਹ ਉਹ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸਨ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਭਾਵ ਉਸ ਦੇ ‘ਕੁਰਤੇ’ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨ (ਯੂਹੰਨਾ 19:23ਅ)। KJV ਵਿਚ ‘ਕੁਰਤੇ’ ਅਤੇ NIV ਵਿਚ ‘ਅੰਦਰੂਨੀ ਕੱਪੜਾ’ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਤਨ ਨੂੰ ਢੱਕਣ ਵਾਲਾ ਕੱਪੜਾ।’ ਸਿਪਾਹੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੁਰਤਾ ‘ਸੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਉੱਪਰੋਂ ਸਾਰਾ ਬੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ’ (ਯੂਹੰਨਾ 19:23ਏ)। ਅਜਿਹੇ ਲਿਬਾਸ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਪੀਸਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।<sup>8</sup> ‘ਸੀਤੇ ਬਿਨਾਂ’ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੀਮਤੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।<sup>9</sup> ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾੜ ਦੇਣ ਨਾਲ ਇਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਸੀ।

ਰੋਮੀਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, ‘ਅਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਨਾ ਪਾੜੀਏ ਪਰ ਇਹਦੇ ਉੱਤੇ ਗੁਣੇ ਪਾਈਏ ਜੋ ਇਹ ਕਿਹਨੂੰ ਲੱਭੇ’ (ਯੂਹੰਨਾ 19:24ਓ; ਵੇਖੋ ਮੱਤੀ 27:35; ਮਰਕੁਸ 15:24; ਲੂਕਾ 23:34)। ਕੱਪੜੇ ਲਈ ਗੁਣੇ ਪਾ ਕੇ ਅਤੇ ਪਰਚੀ ਪਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਣਜਾਣਪੁਣੇ ਵਿਚ ਮਸੀਹਾ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਕ ਨਬੂਵਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ: ‘ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਕੱਪੜੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚੋਂ ਵੰਡ ਲਏ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਲਿਬਾਸ ਉੱਤੇ ਗੁਣੇ ਪਾਏ’ (ਯੂਹੰਨਾ 19:24ਅ; ਵੇਖੋ ਜ਼ਬੂਰਾਂ ਦੀ ਪੋਥੀ 22:18)।

ਕੱਪੜੇ ਵੰਡ ਕੇ ਸਿਪਾਹੀ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠ ਗਏ ਅਤੇ ‘ਉਹਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ’ (ਮੱਤੀ 27:36)। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਯਿਸੂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ‘ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ’ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਮੱਤੀ 27:54) ਤਾਂ ਜੋ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਦੇ ਸੱਜਣ ਉਸ ਨੂੰ ਸਲੀਬ ਤੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਨਾ ਲੈ ਜਾਣ।<sup>9</sup> ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਲੀਬ ਤੇ ਮੌਤ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਉਡੀਕ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।

### ਭੀੜ ਨੇ ਜ਼ਲੀਲ ਕੀਤਾ

ਕਿਸੇ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣਾ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ‘‘ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਖਲੋਤੇ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸੀ’’ (ਲੂਕਾ 23:35ਓ)। ਰਾਹਗੀਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਜਿਹੜੇ ਪਰਬ ਦੇ ਦਿਨ ਲਈ ਨਗਰ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਇੱਥੇ ਇੱਕਠ ਸੀ, ‘‘ਅਤੇ ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਹ ਨੂੰ ਮਿਹਣਾ ਮਾਰਨ ਅਤੇ ਸਿਰ ਹਿਲਾ<sup>10</sup> ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਵਾਹ ਤੂੰ ਜਿਹੜਾ ਹੈਕਲ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਤਿੰਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬਣਾਉਂਦਾ ਸੈਂ!’’<sup>11</sup> ਸਲੀਬੋਂ ਉੱਤਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲੈ’ (ਮਰਕੁਸ 15:29, 30)। ਉਹ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ‘‘ਜੇ ਤੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈਂ ਤਾਂ ਸਲੀਬ ਉੱਤੇ ਉੱਤਰ ਆ’’ (ਮੱਤੀ 27:40ਅ)।<sup>12</sup>

ਯਹੂਦੀ ਯਾਜਕ ਮਖੌਲ ਉਡਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾਲ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ‘‘ਸਰਦਾਰ’’ ਭਾਵ ‘‘ਪ੍ਰਧਾਨ ਯਾਜਕ ਵੀ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਨਾਲ’’ (ਮਰਕੁਸ 15:31ਓ) ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਅਨੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਇਹ ਨੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਮਸੀਹ ਅਤੇ ਉਹ ਦਾ ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਵੇ (ਲੂਕਾ 23:35ਅ)।

ਉਸਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਜੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਛੁਡਾਵੇ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹਾਂ (ਮੱਤੀ 27:43)।

ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਲੱਗੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੱਲ ਇਸ਼ਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ‘‘ਇਹ ਇਸਰਾਏਲ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ! ਹੁਣ ਸਲੀਬੋਂ ਉੱਤਰ ਆਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਹ ਦੇ ਉੱਤੇ ਨਿਹਚਾ ਕਰਾਂਗੇ’’ (ਮੱਤੀ 27:42ਅ)।<sup>13</sup> ਉਹ ਜੇਤੂ ਭਾਵ ਨਾਲ ਐਲਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ‘‘ਇਸਨੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦਾ’’ (ਮਰਕੁਸ 15:31ਅ; ਮੱਤੀ 27:42ਓ)। ਇਕ ਟੀਕਾਕਾਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਹੈ: ‘‘ਅਣਜਾਣੇ ਵਿਚ [ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੇ] ਪਵਿੱਤਰ ਲਿਖਤ ਦੀਆਂ ਗੰਭੀਰ ਸੱਚਾਈਆਂ ਆਖ ਸੁੱਟੀਆਂ।’’<sup>14</sup> ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹੀ ਹਕੀਕਤ ਆਖੀ, ‘‘ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖ਼ਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ: ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਉਹ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬਚਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।’’<sup>15</sup>

ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਬਦਲਾਅ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਨੇ ਵੀ ਆਖਿਆ ‘‘ਅਤੇ ਨੇੜੇ ਆਣ ਕੇ ਉਹ ਨੂੰ ਸਿਰਕਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਖਿਆ। ਜੇ ਤੂੰ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲੈ’’ (ਲੂਕਾ 23:36, 37)। ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਯਿਸੂ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਝੱਲਣ ਵਾਲੇ ਦੋ ਡਾਕੂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਗਏ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਲੀਬ ਤੇ ਚੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ ਹੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਇੱਥੇ ਖਿੱਚ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਸਲੀਬ ਸੀ। ਦੋਹਾਂ ਮੁਜਰਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਗੁੱਸਾ ਉਸੇ ਤੇ ਲਾਹਿਆ (ਮੱਤੀ 27:44; ਮਰਕੁਸ 15:32ਅ)।

## ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਦੁਆ ਕੀਤੀ

ਯਿਸੂ ਨੇ ਵੈਰ ਦੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਕਿਵੇਂ ਦਿੱਤਾ? ਭਲਾ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਤਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਸੌਂਦਿਆ (ਮੱਤੀ 26:53)? ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਦੁਆ ਕੀਤੀ। ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਤਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਦੁਆ ਕਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ (ਮੱਤੀ 5:44)। ਹੁਣ ਉਸ ਨੇ ਦੁਆ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਖਾਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ, ‘‘ਹੇ ਪਿਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਕਿਉਂ ਜੋ ਓਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਭਈ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ’’ (ਲੂਕਾ 23:34)।<sup>6</sup>

## ਇਕ ਡਾਕੂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ

ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਘੰਟਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕਾਫ਼ੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਡਾਕੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਇਹ ਸਭ ਵੇਖ ਕੇ ਬੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਮੁਜਰਮ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢ ਰਹੇ ਸਨ (ਮੱਤੀ 27:44; ਮਰਕੁਸ 15:32); ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਵਕਤ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਮਸੀਹ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਨਾਲ ਪੰਘਰ ਗਿਆ।<sup>17</sup> ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਸਲੀਬ ਤੇ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਪ ਦਿੰਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਸਤਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਦੁਆ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਇਕ ਡਾਕੂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਗਾਲਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ, ‘‘ਭਲਾ, ਤੂੰ ਮਸੀਹ ਨਹੀਂ ਹੈਂ? ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਬਚਾ!’’ (ਲੂਕਾ 23:39) ਦੂਜੇ ਨੇ ਯਿਸੂ ਦਾ ਪੱਖ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ‘‘ਕੀ ਤੂੰ ਆਪ ਇਸੇ ਕਸ਼ਟ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਦਾ? ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨਿਆਉਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਉਹ ਨੇ ਕੋਈ ਅੰਗੁਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ’’ (ਲੂਕਾ 23:40, 41)।

ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ, ‘‘ਹੇ ਯਿਸੂ ਜਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਆਵੇਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰੀ’’ (ਲੂਕਾ 23:42)। ਉਸ ਨੂੰ ਯਿਸੂ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਸੀ? ਭਲਾ ਉਸ ਨੇ ਮਸੀਹ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ? ਭਲਾ ਸਲੀਬ ਤੇ ਰਹਿਣ ਦੌਰਾਨ ਯਿਸੂ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਉੱਤੇ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਹੈ? ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ। ਰਾਜ ਬਾਰੇ ਉਸ ਡਾਕੂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਜੋ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀਮਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਸੀ ਕਿ ਯਿਸੂ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ (ਉਹ ਮਸੀਹਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਹ ਉਮੀਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ) ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਉਹ ਸਲੀਬ ਤੇ ਮਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਸੀ! ਉਸ ਪਲ, ਇਸ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾਕੂ ਨੇ ਮਸੀਹ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਖਾਇਆ।<sup>18</sup>

ਯਿਸੂ ‘‘ਅਖੀਰ ਤਕ ਆਪਣੇ ਨਾਂਅ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ’’ ਸੀ,<sup>19</sup> ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਤੌਬਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਸ ਡਾਕੂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ‘‘ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸੱਤ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਭਈ ਅੱਜ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸੰਗ ਸੁਰਗਲੋਕ ਵਿਚ ਹੋਵੇਂਗਾ’’ (ਲੂਕਾ 23:43)। ਇੱਥੇ ‘‘ਸੁਰਗਲੋਕ’’ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪਤਾਲ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਧਰਮੀ ਮੁਰਦੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਹਨ।<sup>20</sup> ਮਸੀਹ ਨੇ ਇਸ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪੀ ਡਾਕੂ ਨੂੰ ਸਲੀਬ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪਾਪ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜ਼ਰੂਰ, ਪਰ ਇਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਅਗਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ।<sup>21</sup>

## ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੇ ਸੋਗ ਕੀਤਾ

ਸਲੀਬ ਦੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਲੋਕ ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸੋਗ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਯਿਸੂ ਦੀ ਸਲੀਬ ਦੇ ਕੋਲ ਖਲੋਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ (ਯੂਹੰਨਾ 19:25ਅ)। ਇਕ ਪਲ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਰੀਅਮ ਹੋਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰੋ, ਜੋ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੰਝੂ ਲਏ ਆਪਣੇ ਮਰ ਰਹੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼ਮਊਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ‘... ਤਲਵਾਰ ਤੇਰੀ ਜਿੰਦ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਫਿਰ ਜਾਵੇਗੀ’ (ਲੂਕਾ 2:35ੳ); ਹੁਣ ਉਹ ਜ਼ਾਲਮ ਤਲਵਾਰ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲੰਘ ਗਈ ਸੀ। ਮਰੀਅਮ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਮਾਤਾਵਾਂ ਸਨ। ਯੂਹੰਨਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ‘ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਮਾਸੀ ਕਲੋਪਾਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਮਰੀਅਮ ਅਤੇ ਮਰੀਅਮ ਮਗਦਲੀਨੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ’ (ਯੂਹੰਨਾ 19:25ਅ)। ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਯੂਹੰਨਾ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮੱਤੀ ਅਤੇ ਮਰਕੁਸ ਦੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਕਰਨ (ਮੱਤੀ 27:56; ਮਰਕੁਸ 15:40) ਨਾਲ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰੀਅਮ (ਯਿਸੂ ਦੀ ਮਾਤਾ) ਦੀ ਭੈਣ, ਯਾਕੂਬ ਅਤੇ ਯੂਹੰਨਾ ਦੀ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਜ਼ਬਦੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸਲੋਮੀ ਸੀ।<sup>22</sup> ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਸਲੋਮੀ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ (ਮੱਤੀ 20:20, 21)।

ਯੂਹੰਨਾ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਾਲੀ ‘ਕਲੋਪਾਸ ਦੀ ਪਤਨੀ’ ਸੰਭਵ ਤੌਰ ਤੇ ਮੱਤੀ ਅਤੇ ਮਰਕੁਸ ਦੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਾਲੀ ‘[ਛੋਟੇ] ਯਾਕੂਬ ਅਤੇ ਯੂਸੁਫ [ਯੋਸੇਸ] ਦੀ ਮਾਤਾ ਮਰੀਅਮ’ ਹੀ ਸੀ। ਮਰੀਅਮ ਮਗਦਲੀਨੀ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਐਨਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਸਾਂ (ਲੂਕਾ 8:2, 3), ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਿਲੇਗਾ।

ਯਿਸੂ ਦੇ ਹੋਰ ‘ਜਾਣਕਾਰ’ ਵੀ ਸਲੀਬ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਨ (ਵੇਖੋ ਲੂਕਾ 23:49ੳ; ਮਰਕੁਸ 15:41ਅ)। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਮਸੀਹੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਤੋਂ ਖਲੋਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਕ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਯੂਹੰਨਾ ਰਸੂਲ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਯੂਹੰਨਾ 19:26<sup>23</sup>)।

## ਯਿਸੂ ਨੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ

ਯਿਸੂ ਭਾਵੇਂ ਅਸਹਿ ਤਕਲੀਫ ਵਿਚ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਦੀ ਫਿਕਰ ਸੀ।<sup>24</sup> ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਜ਼ਰੂਰ ਭਰ ਆਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਯੂਹੰਨਾ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਨੇ ‘ਕੋਲ ਖਲੋਤੇ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਹੇ ਬੀਬੀ ਜੀ, ਔਹ ਵੇਖ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ।<sup>25</sup> ਫੇਰ ਉਸ ਚੇਲੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਔਹ ਵੇਖ ਤੇਰੀ ਮਾਤਾ’ (ਯੂਹੰਨਾ 19:26, 27ੳ)। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਿਸੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ।<sup>26</sup>

‘ਉਸੇ ਵੇਲਿਓਂ [ਯੂਹੰਨਾ] ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ’ (ਯੂਹੰਨਾ 19:27ਅ)। ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਉੱਤੇ ਤਰਸ ਖਾ ਕੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਗਲਗਥਾ ਲੈ ਗਿਆ<sup>27</sup> ਅਤੇ ਪਰਬ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਲੈ ਗਿਆ। ਜੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮਰੀਅਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ ਤੋਂ ਕੁਝ ਰਾਹਤ ਮਿਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਬੇਕਾਬੂ ਭੀੜ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਬਚਾਅ ਵੀ ਹੋਇਆ ਸੀ।

**ਆਖਰੀ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ**  
**(ਮੱਤੀ 27:45-56; ਮਰਕੁਸ 15:33-41;**  
**ਲੂਕਾ 23:44-49; ਯੂਹੰਨਾ 19:28-30)**

**ਭੇਦ**

‘‘ਹੁਣ ਦੋ ਕੁ ਪਹਿਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ’’ (ਲੂਕਾ 23:44ਉ) ਭਾਵ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰ ਜਦ ਸੂਰਜ ਸਿਰ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧੁਪ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ‘‘ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਤੀਏ ਪਹਿਰ ਤੀਕਰ ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਰਿਹਾ। ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਕਾਲਾ ਪੈ ਗਿਆ’’ (ਲੂਕਾ 23:44ਅ, 45ਉ)। ਭਲਾ ਇਹ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਅਚਾਨਕ ਛਾਇਆ ਸੀ? ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਯਹੂਦੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਈ ਜਾਂ ਪੂਰੇ ਫ਼ਲਤੀਨ ਵਿਚ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵੀ। ‘‘ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ’’ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਇਲਾਕਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਰੋਮੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਸ ਅਨੋਖੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ।<sup>28</sup>

ਇਸ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਪਸਾਹ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। [ਇਸ ਪਰਬ ਦਾ] ਮਨਾਇਆ ਜਾਣਾ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ (ਕੂਚ 12:6)।<sup>29</sup> ਅਤੇ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਦੌਰਾਨ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।<sup>30</sup> ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਦਲ ਛਾਏ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਯਕੀਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਅਲੌਕਿਕ ਘਟਨਾ ਸੀ, ਕਈ ਕਾਰਣ ਹਨ। (1) ਲੂਕਾ ਨੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਹੈਕਲ ਦਾ ਪਰਦਾ ਡਿੱਗਣ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ (ਲੂਕਾ 23:44, 45), ਜੋ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਇਕ ਮੋਅਜਜ਼ਾ ਸੀ।<sup>31</sup> (2) ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਛੱਡਣਾ ਯਿਸੂ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਸੀ, ਇਲਾਹੀ ਦਖ਼ਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

‘‘ਤੀਏ ਪਹਿਰ ਤੀਕਰ’’ (ਲੂਕਾ 23:44ਅ) ਸ਼ਾਮ ਦੇ 3:00 ਵਜੇ ਤਕ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹਨੇਰਾ ਛਾਇਆ ਰਿਹਾ। ਹਨੇਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਜੌਨ ਕਾਰਟਰ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸ਼ਾਇਦ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਹਨ:

... ਦੁਖ ਝੱਲ ਰਹੇ ਮੁਕਤੀਦਾਤੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਤਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੋਗ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਸੱਜਣਾਂ ਤੋਂ ਲੁਕਾਉਣ ਲਈ ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਪੜਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਦੇ ਖਿੱਲੀ ਉਡਾਉਂਦੇ ਲੋਕ ਬੇਸ਼ੱਕ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹਨੇਰਾ ਛਾ ਜਾਣ ਤੇ ਹਟ ਗਏ ਹੋਣਗੇ; ਅਤੇ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਝੱਲਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਹਕੀਕੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘੰਟਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਬੁਰਿਆਈ ਉਸ ਉੱਤੇ ਲੱਦ ਦਿੱਤੀ ਸੀ (ਯਸਾਯਾਹ 53:6), ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ‘‘ਸਾਡਿਆਂ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰੁੱਖ ਉੱਤੇ’’ ਚੁੱਕਿਆ (1 ਪਤਰਸ 2:24), ਉਸ ਨੂੰ ‘‘ਸਾਡੀ ਖ਼ਾਤਰ ਪਾਪ ਠਹਿਰਾਇਆ’’ ਗਿਆ (2 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 5:21), ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ‘‘ਉਹਦੇ ਲਹੂ ... ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਚਿਤ ਠਹਿਰਾਇਆ’’ (ਰੋਮੀਆਂ 3:25)। ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਹ ‘‘ਬਾਹਰ ਦੇ ਅੰਧਘੋਰ’’ (ਮੱਤੀ 8:12) ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਝੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਚੱਲਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ‘‘ਜੀਉਣ ਦਾ ਚਾਨਣ’’ ਦੇ ਸਕੇ (ਯੂਹੰਨਾ 8:12)।<sup>32</sup>

**ਮਤਲਬ**

ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਘੰਟੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੇ ਨੇੜੇ ਮਸੀਹ ਨੇ ਇਕ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਕ ਚਾਰ ਕਲਮੇ ਕਹੇ। ਪਹਿਲਾ ‘‘ਤੀਏ ਕੁ ਪਹਿਰ’’ ਉਸਨੇ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਤਕਲੀਫ਼ ਦਾ ਪਤਾ

ਲਗਦਾ ਹੈ, ‘‘ਏਲੀ ਏਲੀ ਲਮਾ ਸਬਕਤਾਨੀ?’’ (ਮੱਤੀ 27:46ਓ)। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਬਰਾਨੀ ਅਤੇ ਅਰਾਮੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਨ, <sup>33</sup> ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ‘‘ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੈਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ?’’ (ਮੱਤੀ 27:46ਅ)। ਇਸ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਚੁਕਾਉਣ ਲਈ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਕ ਕਾਲ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਇਕ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ, ‘‘ਪਰ ਕੀ ਮਸੀਹ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦੇ ਮਕਸਦ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ-ਅਤੇ ਜੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਖੁਦਾ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਪੁੱਛਿਆ, ‘ਤੈਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।’’’ ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਿਆਖਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਯਿਸੂ ਜ਼ਬੂਰਾਂ ਦੀ ਪੋਥੀ 22:1 ਵਿੱਚੋਂ ਦੋਹਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਬੂਰ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਐਲਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਸੀ। ਜ਼ਬੂਰ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁਹਰਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਮੰਧਭਾਗਾ ਦੁਖਾਂਤ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਖੁਦਾ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਕਸਦਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਜ਼ਬੂਰਾਂ ਦੀ ਪੋਥੀ 22:6-8, 12-18)।

ਜਦ ਯਿਸੂ ਨੇ ਪੁਕਾਰਿਆ, ਤਾਂ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕੀ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਬੋਲ ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਟੁੱਟ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਬੋਲਣ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੇ ਖਿਆਲ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਸਨ; ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਝ ਲੋਕ (ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ) ਬੁੱਢੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਿਚ (ਮੇਰੇ ਵਾਂਗ) ਦਿੱਕਤ ਆਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਾਰਣ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਜਦ ਯਿਸੂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘‘ਏਲੀ’’ (‘‘ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ’’) ਤਾਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ‘‘ਏਲੀਯਾਹ’’ ਆਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ [‘‘ਯਹੋਵਾਹ ਮੇਰਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੈ’’] ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਚੋੜ ਕੱਢ ਲਿਆ ਕਿ ‘‘ਇਹ ਏਲੀਯਾਹ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰਦਾ ਹੈ’’ (ਮੱਤੀ 27:47)। ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਏਲੀਯਾਹ ਦਾ ਆਉਣਾ ਮਸੀਹਾ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ (ਮੱਤੀ 17:10)। ਕਈਆਂ ਨੇ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ, ‘‘ਅਸੀਂ ਵੇਖੀਏ ਭਲਾ, ਏਲੀਯਾਹ ਉਹਦੇ ਬਚਾਉਣ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ?’’ ‘‘ਅਸੀਂ ਵੇਖੀਏ, ਭਲਾ ਏਲੀਯਾਹ ਉਹਨੂੰ ਉਤਾਰਨ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ’’ (ਮੱਤੀ 27:49; ਮਰਕੁਸ 15:36)।

ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਣ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਬਲਕਿ, ‘‘ਇਹ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਯਿਸੂ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਭਈ ਹੁਣ ਸੱਭੇ ਕੁਝ ਪੂਰਾ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ<sup>34</sup> ਲਿਖਤ ਦੇ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਣ ਲਈ<sup>35</sup> ਆਖਿਆ, ਮੈਂ ਤਿਹਾਇਆ ਹਾਂ’’ (ਯੂਹੰਨਾ 19:28)। ਇਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨੂੰ ਸਿਰਕੇ ਨਾਲ ਭਰੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਡੋਬਿਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਜੂਬੇ ਉੱਤੇ ਲਾ ਕੇ, <sup>36</sup> ਉਸ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਗਿਆ (ਯੂਹੰਨਾ 19:29; ਵੇਖੋ ਮਰਕੁਸ 15:36ਓ)। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਯਿਸੂ ਨੇ ਪੀਣ ਲਈ ਕੁਝ ਲੈਣ ਤੋਂ ਨਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ; ਹੁਣ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਲਿਆ (ਮੱਤੀ 27:34; ਮਰਕੁਸ 15:23; ਯੂਹੰਨਾ 19:30ਓ)। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੁਣ ਤਕਰੀਬਨ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਦਰਦ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਣਾ ਕਰਕੇ ਦਵਾਈ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵਜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਪਿਆਸ ਵਧਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗਲੇ ਨੂੰ ਤਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਪੁਕਾਰਣ ਲਈ ਅਵਾਜ਼ ਕੱਢ ਸਕੇ।

‘‘ਜਾਂ ਯਿਸੂ ਨੇ ਸਿਰਕਾ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਆਖਿਆ, ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ’’ (ਯੂਹੰਨਾ 19:30ਓ)। ਉਸ ਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਲਗਭਗ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਡੂੰਘਾ ਭਾਵ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਉਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, (ਵੇਖੋ ਯੂਹੰਨਾ 17:4<sup>37</sup>)। ਬੀ. ਐਸ. ਡੀਨ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

‘‘ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ’’; ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਿਰਫ਼

ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈ; ਬਲਕਿ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਛੁਟਕਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ; ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਪੁਰਖਿਆਂ ਅਤੇ ਨਬੀਆਂ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੇ ਰੂਪਾਂ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਅਤੇ ਨਬੂਵਤਾਂ ਦਾ ਜੋ ਮਤਲਬ ਸਮਝਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਡੂੰਘਾ।<sup>38</sup>

ਚਾਰਲਸ ਸਵਿੰਡਲ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਸੀਹ ਦੇ ਬੋਲ ‘ਫਤਹਿ ਦੀ ਇਕ ਪੁਕਾਰ ... ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਦੀ ਇਕ ਪੁਕਾਰ ... ਅਤੇ ਹਾਂ, ਰਾਹਤ ਦੀ ਇਕ ਪੁਕਾਰ’ ਸਨ। ‘ਯਿਸੂ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਕੰਢਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤਾਜ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨੰਗੇਜ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਲਿਬਾਸ, ਜ਼ਲਾਲਤ ਦੀ ਥਾਂ ਜਲਾਲ ਅਤੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿਜਦਾ ਪਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।’<sup>39</sup>

ਮਸੀਹ ਨੇ ਫੇਰ ‘ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਚਿੱਲਾ ਕੇ<sup>40</sup> ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੇ ਪਿਤਾ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਤੇਰੇ ਹੱਥੀਂ ਸੌਂਪਦਾ ਹਾਂ’ (ਲੂਕਾ 23:46ਓ)। ‘ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ’<sup>41</sup> (ਲੂਕਾ 23:46ਅ), ‘ਸਿਰ ਠਿਵਾ ਕੇ ਜਾਨ ਦੇ ਦਿੱਤੀ’ (ਯੂਹੰਨਾ 19:30ਅ)। ‘... ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡਿਆਂ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ’ ਮਰ ਕੇ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 15:3) ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ‘ਜਾਨ ਦੇ ਦਿੱਤੀ’ (ਲੂਕਾ 23:46ਅ; ਮਰਕੁਸ 15:37)।

ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਿਆਫੇ ਲਾਏ ਹਨ ਕਿ ਯਿਸੂ ਦੀ ਮੌਤ ਐਨੀ ਛੇਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਈ,<sup>42</sup> ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਇਤਾਂ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਰਨ ਲਈ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਜਾਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੈ ਸਕਦੇ; ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਆਪੇ ਦਿੱਤਾ (ਯੂਹੰਨਾ 10:17, 18)।<sup>43</sup>

## ਮੋਅਜਜ਼ੇ

ਯਿਸੂ ਦੀ ਮੌਤ ਵੇਲੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ਭੁਚਾਲ ਆਇਆ (ਵੇਖੋ ਮੱਤੀ 27:54) ਜਿਸ ਵਿਚ ‘... ਧਰਤੀ ਕੰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਥਰ ਤਿੜਕ ਗਏ’ (ਮੱਤੀ 27:51)। ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਹਉਕਾ ਭਰਨ, ਚੱਟਾਨਾਂ ਦੇ ਤਿੜਕਨ ਨਾਲ ‘ਕਬਰਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਬਥੇਰੀਆਂ ਲੋਥਾਂ ਉਠਾਈਆਂ ਗਈਆਂ’ (ਮੱਤੀ 27:52ਓ)। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਜੀ ਉੱਠਣਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਤੌਰ ਤੇ ਕਈ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਹੋਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੱਤੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ‘ਉਹਦੇ ਜੀ ਉੱਠਣ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਕਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਖਾਈ ਦਿੱਤੇ’ (ਮੱਤੀ 27:52ਓ, 53;)।

ਧਰਤੀ ਦੇ ਕੰਬਣ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ‘ਹੈਕਲ ਦਾ ਪੜਦਾ ਉੱਪਰੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਤਾਈਂ ਪਾਟ ਕੇ ਦੇ ਹੋ ਗਿਆ’ (ਮੱਤੀ 27:51ਓ; ਵੇਖੋ ਮਰਕੁਸ 15:38; ਲੂਕਾ 23:45)। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨੋਖੀਆਂ, ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਐਲਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ‘ਧਰਤੀ ਦੇ ਕੰਬਣ’ ਦੀ ਘਟਨਾ ਹੋਈ ਹੈ!<sup>44</sup>

ਗਲਗਥਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਹੀ ਮੋਅਜਜ਼ਿਆਂ ਭਾਵ ਹਨੇਰੇ ਅਤੇ ਭੁਚਾਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਅਤੇ ਸਲੀਬ ਤੇ ਯਿਸੂ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਅਸਰ ਪਿਆ ਸੀ। ‘ਉਸ ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਉਹਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜਾ ਸੀ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਜੋ ਉਹਨੇ ਇਉਂ ਸਾਹ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ’ (ਮਰਕੁਸ 15:39ਓ)। ਫਿਰ ਉਹ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਸਿਪਾਹੀ ‘ਭੁਚਾਲ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਡਰੇ ਅਤੇ ਬੋਲੇ, ਇਹ ਸਚਮੁਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ’ (ਮੱਤੀ 27:54ਓ)। ‘ਤਾਂ ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਇਹ ਵਿਥਿਆ ਵੇਖ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬੋਲਿਆ, ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਇਹ ਧਰਮੀ ਪੁਰਖ ਸੀ’ (ਲੂਕਾ 23:47)। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, ‘ਇਹ ਪੁਰਖ ਠੀਕ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ’ (ਮਰਕੁਸ 15:39ਅ), ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ

ਆਖਿਆ, ‘‘ਇਹ ਸਚਮੁਚ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ’’ (ਮੱਤੀ 27:54ਅ)।<sup>45</sup>

ਮੋਅਜਜ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਲੋਕ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ। ਹਨੇਰਾ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਸਹਿਮ ਗਏ ਹੋਣਗੇ। ‘‘ਅਤੇ ਸਭ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਹਵਾਲ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਆਏ ਸਨ ਇਹ ਸਾਰੀ ਵਰਤਾ ਵੇਖ ਕੇ ਛਾਤੀਆਂ ਪਿੱਟਦੇ [ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ] ਮੁੜੇ’’ (ਲੂਕਾ 23:48), ਜੋ ਸੋਗ ਜਤਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ (ਯਸਾਯਾਹ 32:12; ਨਹੂਮ 2:7; ਲੂਕਾ 18:13)। ਯਕੀਨਨ ਹੀ ਜੋ ਕੁਝ ਉੱਥੇ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਨਾਲ ਕਈ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਤਰਸ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਿਆ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 2:14, 23, 36, 37)।

## ਸਾਰ

ਜਿਸੂ ਖੁਦਾ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ; ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਦੀ ਹੀ ਉਮੀਦ ਕਰਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਸਲੀਬ ਤੇ ਮਰਨ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ! ਕਿੰਨਾ ਅਜੀਬ ਹੈ! ਲਿਖਤ ਸਾਨੂੰ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਛੁਟਕਾਰੇ ਲਈ ਮਰਿਆ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 15:3)। ਆਓ ਇਸ ਅਨੋਖੀ ਸਚਿਆਈ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਕਰੀਏ!

## ਨੋਟਸ

ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਆਇਤਾਂ ਤੇ ਕਈ ਸਰਮਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬਾਈਬਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਸਰਮਨ ਨੋਟਸ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ‘‘ਤੂੰ ਉੱਥੇ ਸੈਂ?’’ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਸਲੀਬ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਪੌਲਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘‘ਪਰ ਮੈਥੋਂ ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਅਭਮਾਨ ਕਰਾਂ, ਬਿਨਾਂ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸੂ ਮਸੀਹ ਦੀ ਸਲੀਬ ਦੇ’’ (ਗਲਾਤੀਆਂ 6:14ਉ)। ਸਲੀਬ ਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਫ਼ਾਈਲਾਂ ਵਿਚਲੇ ਸਰਮਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਨ: ‘‘ਮਸੀਹ ਨੂੰ ਸਲੀਬ ਉੱਤੇ ਵੇਖਣਾ’’ (ਸਲੀਬ ਨੂੰ ਮਰੀਅਮ [ਪਿਆਰ] ਮਾਰਥਾ [ਸੁਕਰਾਨਾ] ਅਤੇ ਸ਼ਮਉਨ ਕੁਰੇਨੀ [ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ] ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਵੇਖਣਾ); ‘‘ਕਲਵਰੀ ਉੱਤੇ ਤਿੰਨ ਸਲੀਬਾਂ’’ (ਜਿਸੂ ਦੀ ਸਲੀਬ, [ਛੁਟਕਾਰੇ ਦੀ ਸਲੀਬ], ਇਕ ਡਾਕੂ ਦੀ ਸਲੀਬ [ਬਗ਼ਾਵਤ ਦੀ ਸਲੀਬ], ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਡਾਕੂ ਦੀ ਸਲੀਬ [ਤੌਬਾ ਦੀ ਸਲੀਬ])। ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦ ਮੈਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਲੀਬ ਉੱਤੇ ਮੇਰਾ ਪਸੰਦੀਦਾ ਸਰਮਨ ਜੀ. ਸੀ. ਬ੍ਰਿਵਰ ਦਾ ‘‘ਕ੍ਰਾਈਸਟ, ਦ ਗਿਫਟ ਆਫ ਗੌਡ’ਜ਼ ਲਵ’’ ਸੀ।<sup>46</sup>

## ਟਿੱਪਣੀਆਂ

<sup>1</sup>ਜੌਨ ਫ੍ਰੈਂਕਲਿਨ ਕਾਰਟਰ, *ਏ ਲੇਸੈਨ’ਜ਼ ਹਾਰਮਨੀ ਆਫ ਦ ਗੌਸਪਲਜ਼* (ਨੈਸ਼ਵਿੱਲ: ਬੁੱਡਮੈਨ ਪ੍ਰੈੱਸ, 1961), 326. <sup>2</sup>ਵਿਲੀਅਮ ਡੀ. ਐਡਰਵਡ, ਵੈਸਲੀ ਜੇ. ਗੇਬਲ, ਐਂਡ ਫ਼ਲਾਇਡ ਈ. ਹੋਸਮਰ, ‘‘ਆਨ ਦ ਫਿਜ਼ਿਕਲ ਡੈਥ ਆਫ ਜੀਜ਼ਸ ਕ੍ਰਾਈਸਟ,’’ *ਜਰਨਲ ਆਫ ਦ ਅਮੈਰੀਕਨ ਮੈਡੀਕਲ ਐਸੋਸਿਏਸ਼ਨ* (21 ਮਾਰਚ 1986): 1458. <sup>3</sup>ਉਰੀ, 1460-61. <sup>4</sup>‘‘ਸਾਹ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ’’ ਸਾਹ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। <sup>5</sup>ਸਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿੱਲ ਠੁਕੇ ਪੈਰ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਪੂਰਾ ਜਿਸਮ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਲੀਬ ਤੇ ਟੰਗਿਆ ਬੰਦਾ ਛੇਤੀ ਮੌਤ ਕਿਉਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ (ਯੂਹੰਨਾ 19:31-33)। ਇਸ

ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਯੂਹੰਨਾ 19:31-33 ਤੇ ਨੋਟਸ ਵੇਖੋ। <sup>6</sup>ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇ ਤਰਤੀਬ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ; ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਤਰਤੀਬ ਇਕ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੀ ਹੈ। <sup>7</sup>ਕਮਰਬੰਦ, ਜੋ ਕਿ ਕੱਪੜੇ ਜਾਂ ਚਮੜੇ ਦੀ ਬੈਲਟ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ‘ਪੇਟੀ’ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜਿਸਮ ਦੇ (ਦੁਆਲੇ) ‘ਬੰਨ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ’ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਉੱਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਹੇਠਾਂ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ‘ਪੇਟੀ’ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮੈਂ ‘ਬੈੱਲਟ’ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। <sup>8</sup>ਇਸ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ‘ਇਕ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋਲ ਸੀ’ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਤੋਹਫ਼ਾ ਸੀ। <sup>9</sup>ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਦੋ ਡਾਕੂਆਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਵੰਡੇ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਡਾਕੂਆਂ ਦੀ ਵੀ ਰਾਖੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਲੀਬਾਂ ਤੋਂ ਲਾਹੁਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ-ਭਾਵੇਂ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਯਿਸੂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। <sup>10</sup>ਖ਼ਾਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿਰ ਹਿਲਾਉਣਾ ਮਜ਼ਾਕ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਜ਼ਬੂਰਾਂ ਦੀ ਪੋਥੀ 22:7; 109:25; ਯਸਾਯਾਹ 37:22; ਯਿਰਮਿਯਾਹ 18:16)। ਹਰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

<sup>11</sup>ਹੈਕਲ ਨੂੰ ਫੇਰ ਤੋਂ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਯਿਸੂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਅਸਰ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤਰੋੜ ਮਰੋੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਗਲਤ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ (ਯੂਹੰਨਾ 2:19)। <sup>12</sup>ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਜੇ ਯਿਸੂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਤੇ ਸਲੀਬ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉੱਤਰ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖਜਾਤੀ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇ ਕਿ ਉਹ ਸਲੀਬ ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। <sup>13</sup>ਕੁਝ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਯਿਸੂ ਨੇ ਸਲੀਬ ਤੋਂ ਉੱਤਰਣ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਮੋਅਜ਼ਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਬਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿੱਕਲਣਾ ਸੀ-ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਵੀ ਪੱਥਰ ਦਿਲ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕੇ ਕਿ ਯਿਸੂ ਦਾ ਸਲੀਬ ਤੋਂ ਨਾ ਉੱਤਰਨਾ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਯੂਹੰਨਾ 12:32)। <sup>14</sup>ਐਚ. ਆਈ. ਹੇਸਟਰ, *ਦ ਹਾਰਟ ਆਫ ਦ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ* (ਲਿਬਰਟੀ, ਮਿਜ਼ੋਰੀ: ਕੁਆਲਟੀ ਪ੍ਰੈੱਸ, 1963), 214. <sup>15</sup>ਬੀ. ਐਸ. ਡੀਨ, ‘ਬਾਈਬਲ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ,’ *ਟਰੱਥ ਫਾਰ ਟੁਡੇ* (ਮਾਰਚ 1992) : 29. <sup>16</sup>ਇਹ ਸਲੀਬ ਤੇ ਕਹੇ ਯਿਸੂ ਦੇ ਸੱਤ ਕਲਮਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਸੰਭਵ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਯਿਸੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਤਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਦੁਆ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ੀ ਉਦੋਂ ਤਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਜਦ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਤੋਬਾ ਕਰਕੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 2:22, 23, 36-38)। <sup>17</sup>ਮੱਤੀ ਅਤੇ ਮਰਕੁਸ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਡਾਕੂਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਲੂਕਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਨੇ ਯਿਸੂ ਦਾ ਪੱਖ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰਤਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਸਾਨ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਡਾਕੂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮਸੀਹ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਖ਼ਾਸ ਡਾਕੂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਉਤਲੇ ਮਨੇ ਹੋਵੇਗੀ। <sup>18</sup>ਸਲੀਬ ਦੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਡਾਕੂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬਚਾਏ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਮੂਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਮਸੀਹ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। <sup>19</sup>ਡੀਨ, 29. <sup>20</sup>ਪਤਾਲ ਦੇ ਇਸ ਭਾਗ ਨੂੰ ਲੂਕਾ 16:22 ‘ਅਥਰਾਹਮ ਦੀ ਗੋਦ’ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲੂਕਾ 23 ਵਾਲਾ ‘ਸੁਰਗਲੋਕ’ ਪਤਾਲਲੋਕ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਤਰਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਯਿਸੂ ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਪਤਾਲ ਵਿਚ ਗਿਆ ਸੀ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 2:31)। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲੂਕਾ 23 ਵਾਲਾ ‘ਸੁਰਗਲੋਕ’ ਉਹ ਸੁਰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਖ਼ੁਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਯਿਸੂ ਉਸ ਦਿਨ ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਜੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਕੋਲ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ (ਯੂਹੰਨਾ 20:17)।

<sup>21</sup>ਧਰਤੀ ਤੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਾਰ ਤੇ ਮਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਮਰਕੁਸ 2: 10)। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੁਝ ਹੀ ਵਾਰ ਕੀਤੀ; ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਵਾਰ ਸੀ। <sup>22</sup>ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ‘ਸਲੀਬ ਤੇ ਔਰਤਾਂ’ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹੋ। <sup>23</sup>ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ, ਮਾਨਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਯੂਹੰਨਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ‘ਉਹ ਚੇਲਾ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ [ਯਿਸੂ] ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ’ ਆਖਿਆ। <sup>24</sup>ਉਹ ਮਰੀਅਮ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਖ਼ਾਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਮਝੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਿ ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ, ਇਕ ਹੋਰ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਯੂਸੁਫ਼ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। <sup>25</sup>ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਮਾਂ ਨੂੰ ‘ਹੇ ਬੀਬੀ ਜੀ’ ਕਹਿਣਾ ਉਸ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਅਪਮਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। NIV ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ‘ਅਜ਼ੀਜ਼ ਔਰਤ’ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। <sup>26</sup>ਯਿਸੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਕਤ ਤਕ ਉਹ ਉਸ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆਏ ਸਨ (ਯੂਹੰਨਾ 7: 5)। ਉਹ ਸਲੀਬ ਤੇ ਨੇੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਜੀ ਉਤਰਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਬਣੇ ਸਨ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 1: 14)। ਜੇ ਯੂਹੰਨਾ ਇਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸੀ (ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ‘ਸਲੀਬ ਤੇ ਔਰਤਾਂ’ ਲੇਖ ਵੇਖੋ) ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਯਿਸੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਈਬਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰੀ ਰਵਾਇਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮਰੀਅਮ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਵਿਚ ਯੂਹੰਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਰਵਾਇਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਹ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਸਿਰਫ਼ ਆਰਜ਼ੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਯਰੂਸਲਮ ਵਿਚ ਹੀ ਕੱਟੇ। <sup>27</sup>ਯਿਸੂ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਲੈਣ ਵੇਲੇ ਸਲੀਬ ਦੇ ਕੋਲ ਖੜੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ ਮਰੀਅਮ ਦਾ ਨਾਂਅ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਮੱਤੀ 27: 56; ਮਰਕੁਸ 15: 40), ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯੂਹੰਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਥੋਂ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੇ ਯੂਹੰਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਥੋਂ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪ ਯਿਸੂ ਦੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਵਕਤ ਸਿਰ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ (ਵੇਖੋ ਯੂਹੰਨਾ 19: 35)। <sup>28</sup>ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਅਤੇ ਸਲੀਬ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਅਲੌਕਿਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ, ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ‘ਕਲਵਰੀ ਦੇ ਮੋਅਜ਼ਜ਼ੇ’ ਵੇਖੋ। <sup>29</sup>ਐਮ. ਆਰ. ਵਿਲਸਨ, ‘ਪਾਸਓਵਰ,’ *ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸਟੈਂਡਰਡ ਬਾਈਬਲ ਇੰਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ*, ਸਧਾਰਣ ਅੰਕ, ਜਿਓਫ਼ਰੀ ਡਬਲਯੂ. ਬ੍ਰੈਮਿਲੇ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ਿਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਰਡਮੈਂਜ਼ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., 1986), 3: 676. ਰੂਚ 12: 6 ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਚੰਦਵੇਂ ਦਿਨ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਜਦ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। <sup>30</sup>ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਨ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਚੰਨ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਚਰਮ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਤਦੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਦ ਚੰਨ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਵੇ—ਜੇ ਕਿ ਚੰਨ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਤੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ।

<sup>31</sup>ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ‘ਕਲਵਰੀ ਦੇ ਮੋਅਜ਼ਜ਼ੇ’ ਸਰਮਨ ਵੇਖੋ। <sup>32</sup>ਕਾਰਟਰ, 329. <sup>33</sup>‘ਏਲੀ’ ਇਬਰਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੀ, ਜਦਕਿ ‘ਲਮਾ ਸਬਕਤਨੀ’ ਅਰਾਮੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ। ਮਰਕੁਸ ਦੇ ਵਿਰਤਾਂਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਦ ਲਈ ‘ਏਲੋਈ’ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ (ਮਰਕੁਸ 15: 34)। ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ। <sup>34</sup>ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਹ ਖ਼ਾਸ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਹਦੇ ਲਈ ਉਹ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਆਇਆ ਸੀ: ‘ਸਾਡਿਆਂ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰੁੱਖ ਉੱਤੇ’ ਚੁੱਕਣ ਲਈ (1 ਪਤਰਸ 2: 24)। <sup>35</sup>‘ਲਿਖਤ ਦੇ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਲਈ’ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯਿਸੂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿ ‘ਮੈਂ ਤਿਹਾਇਆ ਹਾਂ’ ਪੂਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੀ ਲਿਖਤ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਲਿਖਤ ਜ਼ਬੂਰਾਂ ਦੀ ਪੋਥੀ 22: 15ਅ; 69: 21 ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਲਿਖਤ ਦੇ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਲਈ’ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਲੀਬ ਤੇ ਯਿਸੂ ਦੇ ਸਭ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। <sup>36</sup>ਜੂਫ਼ਾ ਨੀਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਜੰਗਲੀ ਬੂਟਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਤਣਾ ਦੋ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਫੁੱਟ ਤਕ ਉੱਚਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। <sup>37</sup>ਯੂਹੰਨਾ 17: 4 ਵਿਚ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ

ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ‘‘ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ’’ ਅਤੇ ਯੂਹੰਨਾ 19:30 ਵਿਚ ‘‘ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ’’ ਦਾ ਇੱਕੋ ਹੀ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਹੈ।<sup>38</sup>ਡੀਨ, 29. ਯਿਸੂ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਨੂੰ ‘‘ਪੂਰਿਆਂ ਕੀਤਾ’’ (ਵੇਖੋ ਮੱਤੀ 5: 17, 18)। ਇਕ ਅਰਥ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਨੇਮ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਲੀਬ ਤੇ ਕਿੱਲਾਂ ਨਾਲ ਠੋਕ ਦਿੱਤਾ (ਵੇਖੋ ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 2: 14), ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਜਾਂ ਅਹਿਦ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਰਾਹ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ (ਵੇਖੋ ਇਬਰਾਨੀਆਂ 9: 15–17)।<sup>39</sup>ਚਾਰਲਸ ਆਰ. ਸਵਿੰਡਲ, ਜੀਜ਼ਸ, ਅਵਰ ਲੌਰਡ (ਫੁਲਰਟਨ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ: ਇੰਸਾਈਟ ਫਾਰ ਲਿਵਿੰਗ, 1987), 27. <sup>40</sup>ਇਹ ਗੱਲ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਰੀਰਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪੁਕਾਰ ਕਰ ਸਕਿਆ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਅਨੂਠੀ ਹੈ।

<sup>41</sup>ਯਿਸੂ ਨੇ ਫੇਰ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਰਤੀ ਹੋਵੇਗੀ (ਜ਼ਬੂਰਾਂ ਦੀ ਪੋਥੀ 31:5)। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਬੂਰ 31 ਦੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਦੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ।<sup>42</sup>ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ, ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਲੋਕ ਸਲੀਬ ਤੇ ਕਈ ਕਈ ਦਿਨ ਟੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਅਗਲੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੋ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਯਿਸੂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਰ ਚੁਕਿਆ ਸੀ (ਮਰਕੁਸ 15:44)।<sup>43</sup>ਇਸ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਯਿਸੂ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਸੰਭਾਵਤ ਕਾਰਣਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਲਿਆ ਫੈਸਲਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਆਤਮਘਾਤ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤਕ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਆਖ ਦਿਆਂ ਕਿ ਯਿਸੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ ਬਲਕਿ ਬਾਈਬਲ ਸਾਫ਼ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਯਹੂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਰੋਮੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ‘‘ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ’’ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 2:23; 3: 15; 5:30; 10:39)। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਕੰਟਰੋਲ ਬਣਾਈ ਰੱਖਿਆ। ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਕੋਏ ਨੇ ਧਿਆਨ ਦੁਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮਘਾਤ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਾਲ ਮੌਤ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਹੈ। ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਬੰਬ ਦੇ ਉੱਤੇ ਲੰਮਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਪਰਸਨਲ ਕੌਰੈਸਪੌਂਡੈਂਸ 3, 2002)।<sup>44</sup>ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੋਅਜ਼ਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤਕ ਮਹੱਤਵ ਲਈ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ‘‘ਕਲਵਰੀ ਤੇ ਮੋਅਜ਼ਜ਼ੇ’’ ਵੇਖੋ।<sup>45</sup>ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ‘‘ਸਚਮੁਚ ਇਹ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ!’’ ਮੱਤੀ 27:54 ਮਰਕੁਸ।<sup>46</sup>ਜੀ. ਸੀ. ਬ੍ਰਿਵਰ, ਕ੍ਰਾਈਸਟ ਕਰੁਸੀਫਾਈਡ: ਬ੍ਰਿਵਰ ਜ਼ ਸਰਮੰਜ਼ (ਨੈਸ਼ਵਿੱਲੇ: ਬੀ. ਸੀ. ਗੁਡਪੇਸਚਰ 1952), 43–55.